

Het Willemdok, Antwerpen, eind 19e eeuw (BTB)

**STEPHAN VANFRAECHEM, BOB BAETE,
100 Jaar Havenarbeidersbond Antwerpen.
Van dokwerker tot havenarbeider**

Paule Verbruggen, Amsab-ISG

In het vorige nummer van Brood & Rozen (2004/3) haalde ik het reeds aan: van bij zijn ontstaan heeft Amsab-ISG publicaties gemaakt naar aanleiding van alle mogelijke jubilea van organisaties die van ver of van dicht met de socialistische beweging te maken hebben. Van bij het begin ook heeft Amsab-ISG er heel bewust naar gestreefd dit op een wetenschappelijke, onafhankelijke manier aan te pakken.

Een paar maanden terug nam Bob Baete, voorzitter van de Vakgroep Haven van Antwerpen contact met op met Amsab-ISG. Honderd jaar geleden werd immers, na een paar mislukte pogingen, de socialistische havenvakbond Willen is Kunnen (WIK) opgericht. Bob Baete wilde dit jubileum vieren met een groots volksfeest - en groots was het: meer dan 5000 man kwam opdagen - maar ook met een boek waarin een historiek wordt geschetst van de honderdjarige.

Amsab-ISG zocht daarvoor Stephan Vanfraechem aan, een historicus van de Universiteit Gent die in 2002 tot doctor promoveerde op het proefschrift *Een sfeer om haring te braden! Arbeidsverhoudingen aan de Antwerpse haven 1919-1972*. In vijf hoofdstukken en in een ongedwongen stijl brengt hij de geschiedenis van de havenbond tot 1972. In een eerste hoofdstuk schetst hij de weinig rooskleurige arbeidssituatie van de dokwerkers in Antwerpen rond de eeuwwisseling, en als reactie daarop de eerste pogingen tot syndicale organisatie, een verhaal van vallen en opstaan.

Een volgend hoofdstuk behandelt de 'definitieve' oprichting in 1904 van de eerste socialistische Antwerpse havenarbeidersbond Willen is Kunnen (WIK) en de eerste moeilijke jaren, te beginnen met de fameuze staking van 1907. Die begon met het referendum van Willen is Kunnen over de invoering van een minimumloon van zes frank per dag en een toeslag van 100 % voor zondagswerk. Een eis waarop de Fédération Maritime, een van de grootste werkgeversfederaties, weigerde in te gaan. Daarop volgden korte conflicten die meestal betrekking hadden op een hoger loon. De eigenlijke staking brak los op 15 juli 1907 en liep uit op een volledige lock-out van de haven, waarbij Engelse havenarbeiders in de plaats werden aangeworven. Na de staking steeg het ledenaantal van de WIK van 900 tot 5200. Een tijdelijke sprong, zo bleek, want na de staking liep het ledental vlug terug; wat de WIK ertoe aanzette om de vakbondswerking te professionaliseren. Opvallend is, aldus Vanfraechem, dat toen al bij de WIK het besef speelde dat men zich in de eerste plaats moest richten op eisen die direct of op korte termijn de arbeids- en levensomstandigheden van de havenarbeiders zouden verbeteren. Dat zoiets als 'ideologie' er best niet al te veel kwam bij kijken.

Een volgend hoofdstuk behandelt de periode 1919-1939, met als belangrijke kentering dat de Fédération Maritime in 1919 de havenvakbonden officieel erkende. In die periode werd de socialistische Willen is Kunnen trouwens meer en meer aangesproken met de overkoepelende naam Belgische Transportarbeidersbond (BTB). In het Nationaal Komitee der Haven (NK), waarin werkgevers en werknemers waren vertegenwoordigd, was van bij de aanvang wel duidelijk dat de BTB de grootste vakbond was in de haven, met zes arbeidersafgevaardigden, naast twee van de katholieke Antwerpse Dokwerkersbond. De eerste jaren werd het overleg volledig beheerst door discussies over het basisloon. Dat de havenarbeiders niet echt gelukkig waren met de resultaten van negen jaar paritair overleg bleek uit het uitbreken van een wilde staking in 1928, tot grote woede van de BTB zelf.

Veel bedreigender nog voor het paritair overleg was de economische crisis die zich vanaf 1930 duidelijk liet voelen in de haven. Door het overschot aan arbeidskrachten in die periode, konden de werkgevers, meer nog dan in de jaren 1920, hun agenda doordrukken en werden de havenvakbonden in een meer afhankelijke positie gedwongen in het Nationaal Paritair Comité der Haven van Antwerpen zoals het NK sinds 1929 heette. Vooral de BTB zag in het overleg de enige mogelijkheid om uit de impasse te geraken. Hij slaagde erin de vrede te bewaren in de haven tot in 1936. Toen barstte de bom met de staking van 1936: de havenarbeiders waren moe getreiterd door de grote opofferingen die de opeenvolgende regeringen hadden gevegd, maar vooral waren ze uiterst ontevreden over het paritair overleg in hun sector. Het is tijdens die staking dat de Oostendenaar Louis Major zijn spectaculaire intrede deed in de Antwerpse BTB. Stephan Vanfraechem beschrijft hoe hij tijdens een stakingsvergadering het hele Antwerpse Sportpaleis op zijn hand kreeg, niet door lof te zwaaien, maar door de havenarbeiders uit te kaffen !...

Naast de onmiddellijke loonsverhoging van twaalf frank had de staking nog een ander belangrijk gevolg: op 28 september 1937 werd in de Antwerpse haven de 7-urendag ingevoerd.

In een volgend hoofdstuk wordt de periode 1940-1950 beschreven die eigenlijk volledig overheerst werd door de strijd tegen de groeiende invloed van de communisten in de haven.

In het laatste hoofdstuk beschrijft Vanfraechem hoe na de Tweede Wereldoorlog een nieuwe generatie werkgevers aantrad die niet langer de vakbonden bestreed, maar inzag dat samenwerken meer loonde om de Belgische industrie en economie sterker te maken. Een nieuwe wind die ook zijn invloed had op het paritair overleg in de Antwerpse haven. De grote uitdagingen waarvoor de Antwerpse haven stond op infra-structureel en sociaal vlak - eind jaren 1940 dreigde Antwerpen het zwakke broertje te worden in West-Europa - konden enkel slagen in een sfeer van sociale vrede. Het deel van Vanfraechem wordt afgesloten met een korte uitweiding over de Wet Major van 1972 - de parel aan de kroon van een halve eeuw sociaal overleg - waarin omschrijvingen als 'havenarbeid' en 'havengebied' voor het eerst een wettelijke omkadering kregen.

Het tweede deel van het boek, van de hand van Bob Baete, moet eerder als een getuigenis gelezen worden. Het behandelt de periode na 1972, met onder meer de staking van 1973, de stichting van de Vakgroep Haven van Antwerpen, de verdwenen 'aanverwante groepen', de vakopleiding, de gewonnen processen ter vrijwaring van het basisloon, de distributie en logistieke diensten... Een speciaal hoofdstuk in kroniekvorm wordt gewijd aan de Port Package, de Europese richtlijn die de Wet Major dreigt onderuit te halen door een liberalisering van de havendiensten.

Het boek is mooi geïllustreerd en kost 10 euro.

**Stephan Vanfraechem, Bob Baete, 100 Jaar Havenarbeidersbond Antwerpen.
Van dokwerker tot havenarbeider, Gent/Antwerpen: Amsab-ISG/BTB, 2004, 176 p.**

Bestellen:

[E]orders@amsab.be

[T] 09/224.00.79 (vragen naar Gwendolina Van Hoecke)

[F] 09/233.67.11